
Jožica Škofic
Kroparski vzdevki

V članku so predstavljeni kroparski vzdevki, in sicer njihove glasoslovne in skladijske, tj. besedotvorne, značilnosti. Posebna pozornost je posvečena motivaciji poimenovanj, ki kaže na nenavadno jezikovno bogastvo tega gorenjskega kraja.

The article looks at nicknames from Kropa and their phonetic and syntactical characteristics. The author also analyzes various motifs for their origin which reveal the unusual linguistic wealth of this Gorenjsko town.

V članku bodo predstavljeni vzdevki, torej tista osebna lastna imena, ki se dajejo osebam po kaki značilnosti, tj. telesni, značajski, dejavnostni ipd., z namenom, da bi jih dodatno označili. Nekateri vzdevki se kmalu pozabijo, drugi pa lahko poimenovanim ostanejo vse življenje – nekateri se lahko prenesejo celo na vso družino in tako postanejo tudi hišno ime. Znano je, da so vzdevki tudi eden od pogostih virov slovenskih priimkov.¹

Predstavljeni bodo vzdevki, ki sem jih poleti 1999 zbrala med Kroparji, starimi približno od 15 do 90 let, nekaj pa je tudi takih, ki se jih spominjajo starejši Kroparji iz svoje mladosti. Ena od značilnosti Kroparjev, zaradi katerih se razlikujejo od prebivalcev sosednjih (vsaj v preteklosti bolj kmečkih) krajev, je namreč tudi ta, da ima, kot pravijo »skùor usà:k Krò:pàr sò:j parí:kəl, ta mlá:t pa ta stà:r«. Vzdevke imajo tako ne le mladi, ampak tudi starejši Kroparji, med njimi pa precej več moških kot žensk. Ker je Kropa po drugi svetovni vojni gospodarsko napredovala, je privabila tudi številno nedomačo delovno silo – Kroparji prišlekom pravijo pa:ksé:lencə in tudi mnogi izmed njih kmalu dobijo svoje vzdevke.

Ta imena se lahko rabijo tako pri pogovoru o neprisotnih osebah kot pri ogovarjanju (to seveda redkeje), nekatera so si poimenovani nadeli sami, druga so jim »prilepili«,

¹ Literature o izvoru priimkov je precej – veliko je zbrane v knjigi Janeza Kebra, Leksikon imen, Celje: Mohorjeva družba (1988), str. 76–80.

kot pravijo, vrstniki in sokrajani. Motivacija za nastanek teh poimenovanj je pri nekaterih že zbledela, pri drugih je še zelo živa. Mnogi vzdevki nosijo v sebi tudi zanimive zgodbe – tako o svojem nastanku kot o svojem nosilcu. Nekateri Kroparji imajo celo več vzdevkov (*Jó:zəl = Joxà:nčən Jó:ža = Sè:lim, Jernè:jc = ta Čà:kən Mí:xa*), ki so si jih pridobili v različnih življenjskih okoliščinah in jih z njimi poimenujejo včasih različni govorci, včasih pa isti govorci v različnih govornih položajih uporabijo različno ime – vzdevek za ogovorjenega ali neprisotnega v pogovoru. Mnoge vzdevke namreč njihovi nosilci – poimenovani razumejo tudi kot žaljivke in so kot take torej neprimerne v govornem položaju, ko je poimenovani prisoten, spet drugi pa so poimenovanim v ponos in jih radi slišijo.

Tudi dejstvo, da mi je v razmeroma kratkem času kot nedomačinki uspelo zbrati toliko vzdevkov, je tako posledica mojega dolgoletnega raziskovalnega dela med Kroparji (sedaj ga mnogi pač že razumejo in dobrohotno sprejemajo), kot tudi srečnega spleta okoliščin, ki so mi omogočile tudi neformalno druženje s Kroparji obeh spolov, ki so bili moji informanti. Zbiranje in zapisovanje vzdevkov ter raziskovanje njihovega izvora je delo, ki zahteva veliko pojasnjevanja in zagotavljanja raziskovalčeve dobronamernosti, saj so ta imena nekaj, s čimer se lahko poimenovane tudi hudo prizadene. V svojem prispevku bom tako predstavila le del izmed okrog 200 zbranih kroparskih vzdevkov – z njimi pa ponazorila načine nastajanja teh poimenovanj in njihove glasoslovne in tvorbene značilnosti.

O tem, da so bili Kroparji vedno pozorni na različne telesne, duhovne, značajske posebnosti svojih sokrajanov in vrstnikov in so jih znali tudi neprizanesljivo poimenovati, priča več dejstev, med drugim:

– bogato besedje te pomenske skupine (telesna, duhovna nenavadnost ali vsaj drugačnost ipd.);

– igra otrok in odraščajoče mladine, ki so ji rekli »gravžanja«, v njej pa so igralci glasno povedali, kaj se jim na soigralcu, ki se je za nekaj časa umaknil, najbolj »gravža« 'gnusi' (zapis o tem v arhivu kroparskega Kovaškega muzeja²);

– vzdevki v Kropi niso le stvar slenga mladih, ampak način poimenovanja vrstnikov tako med mladimi kot tudi med najstarejšimi,

– mnogi vzdevki so se ohranili tudi v hišnih imenih.

Tako kot v hišnih imenih³ se tudi v vzdevkih seveda odražajo mnoge glasoslovne značilnosti kroparskega govora.⁴

² O igri poroča tudi Zmago Šmitek, *Otroške igre v stari Kropi*, Glasnik slovenskega etnografskega društva, XIII, Ljubljana 1972, št. 2, str. 10: »Grávžana: Otroci (dečki in deklice) so posedli v vrsto, nato pa poslali enega nekoliko vstran, da so se domenili, kaj se jim na njem 'gravža' (= gnusi). Nekdo si je moral vse to zapomniti in poklicati čakajočo 'žrtev'. Začel je naštevati, npr.: 'Enemu se gravža, da imaš kriv nos, drugemu, da smrdiš, tretjemu, da si škilast' in žrtev je morala uganiti, kdo je kaj rekel. Če je pravilno uganil, je bil rešen in oni je postal 'žrtev'. Igra je bila vedno zelo zabavna, čeprav se je včasih zaradi prehudih »kritik« končala z zamero ali celo s pretepom.«

³ O tem v članku J. Škofic, *Hišna imena v Kropi*, simpozij Slovenska lastnoimenskost, Pišecce 1999, v tisku.

⁴ O tem podrobneje v člankih J. Škofic, *Fonološki opis govora Kroepe*, Jezikoslovni zapiski III, Ljubljana (1997), str. 175–189, *Onemitev in oslabitev samoglasnikov v kroparskem govoru*, Slavistična revija 44, Ljubljana (1996), št. 4, str. 471–479, *Nekatere glasoslovne značilnosti govora Kroepe na Gorenjskem*, Logarjev zbornik, Maribor (1999), str. 99–108 itd.

Najočitnejše samoglasniške značilnosti:

- temni dolgi samoglasnik *i*: (*Vi:ceguverné:r*),
- prednaglasni *a:r* (*Ma:rlò:tək*),
- odsotnost preglasa *e > o* za palatalnimi soglasniki (*Alelò:jouka*),
- oslabitve kratkih naglašanih samoglasnikov, npr. *'ač > 'qč/'əč* (*Berg'lač/Berg'ləč*, *La'sqč*),
- oslabitve nenaglašanih samoglasnikov, npr. *-nik > -nek* (*Špè:lčnek*),
- onemitve nenaglašanih samoglasnikov, npr. ponaglasni *-i-* (*Dá:njelouka*), ponaglasni *-i-* v priponi *-ica* (*Lù:kəncə*, *Škò:rəncə*, *Ší:ntarca*) in *-nica* (*Prà:šəncə*), ponaglasni *ə* v priponi *-əc* in *-ovəc* (*Rà:jc*, *Šé:ntouc*), izglasni *-i* (*ta Debè:y Má:ksəl*).

Najpogostejše oz. najočitnejše soglasniške posebnosti:

- uvularni / jezičkov *r* (*Tò:ra*, *Vi:ceguverné:r*),
- odsotnost švapanja (*La'sqč*, *Klobá:sa*),
- narečno mehčanje mehkonebnikov pred sprednjimi samoglasniki (*Sči:kar / Ski:kar*),
- večinski izgovor *y* tako pred zadnjimi kot sprednjimi samoglasniki (*Uj:tez*),
- otrditev *l > l* (*Štrú:kəl*), *n' > n* (*Là:xina*),
- asimilacije (prilikovanja) po zvonečnosti, npr. *-dč- > -tč-* (*Želò:tčək*),
- disimilacije in diferenciacije (različjenja): *ž-ž > r-ž* (*Fa:řž:louc*).

Tudi besedotvorni postopki in tvorjenke imajo bolj kot ne enake značilnosti kot hišna imena. Vzdevki so lahko dvobesedni, sestavljeni iz:

- kakovostnega pridevniškega prilastka in imena z določnim členom *ta* (*ta Čq:rən Mí:xa*, *ta Močà:n Tì:ne*, *ta Debè:y Má:ksəl*),
- vrstnega pridevniškega prilastka in imena (*KRò:parsk Pis'kač*).

Najpogostejše so vzdevki enobesedni, in sicer izpeljanke, tvorjene z naslednjimi priponami:

- za moški spol: *-ək* (*Jà:jtək*, *Bè:cək*, *Ma:rlò:tək*, *KRù:xək*), *-čək* (*Ješprè:nčək*), *- (ə)c* (*Jernè:jc*, *Rà:jc*) *-əl* (*Tò:məl*, *Jò:zəl*, *Gú:stəl*), *-o* (*Bè:zlo*, *Lì:lo*), *-ko* (*Ušè:sko*), *'ač/ 'qč/'əč* (*La'sqč*, *Berg'lač*), *-ovəc/-ouc* (*Šé:ntouc*, *Fú:ntouc*, *Gró:gouc*), *-ica/-ca* (*Ká:pəlca*, *Lù:kəncə*), *-nica/-əncə* (*Škò:rəncə*), *-a* (*Bú:ja*, *Já:neza*, *Pú:tka*, *Fó:ca*, *Jà:jta*, *Frè:da*), *-i* (*Sù:zi*, *Bə:rti*, *Lù:ki*, *Dò:ndi*, *Kè:ksi*), *-ež* (*Mà:jkež*), *-á:r* (*Komisá:r*), *-ar* (*Štri:kar*, *DRò:zgar*), *-e* (*Và:ne*, *Žà:ne*).

- za ženski spol: *-evka/-ouka* (*Alelò:jouka*, *Dá:njelouka*, *Pó:touka*), *-ka* (*Fadajl:ŋka*) *-nica/-əncə* (*Prà:šəncə*), *-ica/-ca* (*Só:uzica*, *Čò:pca*, *Čebè:lca*), *-arca* (*Ší:ntarca*, *Gà:tarca*), *-la* (*Kà:usla*, *Nù:dla*), *-a* (*Tò:ra*), *-ú:la* (*Čərnú:la*), *-ika* (*Bi:bika*), *-na* (*Zašči:tna* – posamostaljeni pridevnik).

Nekateri enobesedni vzdevki so sklopi (*Já:nezjá:nez*, *Patipò:li*, *Cà:lik*, *'Zək'zək*) ali zloženske (*Vi:ceguverné:r*, *Jù:ŋgrà:ya*), nekateri so nastali s konverzijo – izpridevniški samostalniki (*Mò:dra*, *Zašči:tna*).

Zanimiva pa je predvsem motivacija nastanka teh vzdevkov in zgodbe, ki se skrivajo v njih – temu je namenjen naslednji del razprave. Imena so predstavljena tako, da poknjženi iztočnici in enačajo sledi narečna oblika imena, temu oznaka spola (m 'moški', ž 'ženski'), nato pa za znakom < razlaga imena, kot so jo posredovali sami kroparski govorniki (v nekaterih primerih je v ležečem tisku predstavljena tudi raba imena s sobesedilom). Imena sem razdelila na skupine glede na njihov izvor, tj. motivacijo poimenovanja – nekatera imena imajo lahko tudi več različnih virov za svoj nastanek, a so navadno predstavljena le v enem razdelku.

Vzdevki so nastajali kot:

– poimenovanje po telesnih značilnostih:

Črni Miha = *ta Čq:rən Mf:xa ta Čq:rəŋga Mf:xa* m < šaljivo poimenovanje ob nastopu na smučarskem tekmovanju, poimenovani je imel črno polt in lase (rojstno ime poimenovanega je sicer Marjan): »U Sē:uškə dolf:n so tri:desetmē:tq:rsko skaká:ləncə otuq:rlə. U'sə KRq:parjə so skaká:l, samq: 'jes pa 'še a'dən sya smù:čala. Pó: səm pa 'jes skó:ču s ta uq:lkəm smù:čam pa s pá:lcam, pó: səm pa ta 'nejbql skó:ču od u'səx. Najá:uu me j pa Xá:fna:rqou Damjā:n: »Ská:če Čó:rni Mf:xa.« Od ta'kqt me cé:la Sē:uška dolf:na poznā: kukar Čó:rni Mf:xa.«

Čevapčič = *Čevā:pčič -a* m < poimenovani je majhen in debel

Debeli Maksel = *ta Debē:u Má:ksəl ta Debē:uga Má:ksəlna* m < poimenovani je dobil vzdevek zaradi svoje postave

Indijanec = *Indijā:nc -a* m < poimenovani je imel »indijanske« poteze in način gibanja: »Zmē:ram je lā:ufoy.«

Kajla = *Kā:jla -e* m < poimenovani ima postavo take oblike

Kitajček/Kitajči = *Kitā:jčək -čka/Kitā:jči -ja* m < poimenovani je dobil ime zaradi oblike svojih oči in svoje velikosti

Kombeljč = *Kq:mbəlc -a* m < poimenovani je bil majhen in čokat – v kroparskem govoru pomeni beseda *kq:mbəlc* tudi 'majhen in okrogel kupček blata': »Kq:mbəlc je j'moy na pó:istlə pó:uxnə dnā:rja, k səm 'jes ké: pa:r'soy, pó: ga j pa pok'roy, da se né:b uq:du. 'Jes səm pó:j rā:j 'kar 'šoy. 'Se so mo ga uokrá:dlə pó:j.«

Lasač = *La'sqč Lasá:ča* m < poimenovani je imel dolge lase

Minimaks = *Mi:nimā:ks -a* m < rojstno ime poimenovanega je Maks in je kljub odraslosti zelo majhen

Močni Tine = *ta Močā:n Tī:ne ta Močā:ŋga Tī:neta* m < poimenovani je dobil vzdevek zaradi svoje moči

Selim = *Sē:lim -a* m < poimenovani je dobil vzdevek zaradi telesne podobnosti z nekim turškim sultanom

Sumo = *Sū:mo -ta* m < poimenovani je videti kot japonski sumoborec

Šentovec/Šentejc = *Šē:ntovc -a/Šē:ntejc -a* m < poimenovani je šepal

Vitez = *Uj:tez -a* m < poimenovani ima izredno pokončno držo, v neki igri je igral viteza; njegove pogosto rabljene besede so: »Miljō:n imā:m in 'ničkq:liko dey:sl.«

– poimenovanje po psiholoških značilnostih (značaj, navade in razvade ipd.):

Alelojevka = *Alelq:jouka -e* ž < poimenovana je bila pobožnjakarica: »K səm biy 'jest uot'rok, smo j xodf:l nagá:jat.«

Bezlo = *Bēzlo -ta* m < poimenovani se noro (*zbezlā:n*) obnaša, dirka z motorjem, bezlja

Klobasa = *Klobā:sa -e* m < poimenovani je dobil ta vzdevek, »zatq: k je tq:k gouq:ku, da j samq: kloba'soy – uel:f:k gouq:ku pa 'nəč pouq:doy.«

Kroparski piskač = *KRq:parsk pis'kqč KRq:parzg:a piskā:ča* m < poimenovani ima visok glas – vzdevek je izrazito slabšalen

Luknjica = *Lū:kānca -e* m < poimenovani »je j'moy štacú:no pa pekari:jo, pa j 'uəs dnā:k k nē:mu lē:tu, tokq: kukar k so fā:rcal, k so u'se kù:gəlce š'le u lū:kānco«; poimenovani je bil tudi prvi moški z uhanom, torej luknjico v ušesu

Prašnica = Prá:šnca -e ž < poimenovana je kot deklica rada praskala sošolce in je dobila vzdevek, »zato: k je tó:k praskà:la nəs, k smo se té:plə«.

Sirotinja = Sirò:tinja -e m < poimenovani je bil Neslovenec, ki je zmeraj tožil, da česa nima, in prosil za pomoč

Solzica = Sò:uzica -e ž < poimenovana je pogosto jokala, točila solze

– poimenovanje po poklicu, zaposlitvi ali zanju značilnem predmetu:

Fadajinka = Fadaji:nka -e ž < poimenovana je bila priznana izdelovalka domačih rezancev, fadaji:nou (→ Nudla)

Komisar = Komisár:ja m < poimenovani je bil partizan in aktiven komunist; o njem kroži v Kropi naslednja anekdota: »Komisár:né:ke čé:te prixá:ja u dolf:no!« je zau'pou, k je zlé:tu po šté:ngax u Ló:usk.

Majerica = Má:jarca -e ž < poimenovana je bila majerica, planšarica na bližnji Vodiški planini

Nudla = Nù:dla -e ž < poimenovana je izdelovala rezance, nú:dolne (→ Fadajinka)

Potovka = Pò:tojka -e ž < poimenovana je bila kroparska potovka

Sabla = Sà:bla -e m < poimenovani je bil oficir starojugoslovanske vojske in posebnež, ki je rad pokazal svojo sablo in je z njo prihajal tudi v gostilno

Sekirar = Skí:rar/Sčí:rar-ja m < poimenovani je bil lastnik fužinice in sekirarnice

Šerif = Šé:rif -a m < poimenovani je policist, varuh reda

Šintarica = Ší:ntarca -e ž < poimenovana je bila slaba šivilja; v kroparskem govoru je ší:ntar 'človek, ki slabo opravlja svoje delo'

Viceguverner = Viceguvernér:ja m < poimenovani je bil glavni kovač v vigenjcu Vice, ki je rad strašil otroke z besedami: »Če na bó:š prí:dən, te m γ d'bam zap'rou u kabar'nou!«

Zaščitna = Zaščí:tna -e ž < poimenovana je bila medicinska sestra v kroparskem zdravstvenem domu

– poimenovanje po značilni lastnini:

Becek = Bè:cək Bè:cka m < poimenovani je imel koze

Berglač = Berg'ləč Berglá:ča m < poimenovani je hodil le s pomočjo bergel

Cunja = Cú:na -e m < poimenovani je imel noge povite v cunje

Fajfica = Fà:jfca -e / Fà:jfa -e m < poimenovani kadi pipo

Škornjica = Škò:rənca -e m < poimenovani je kroparsko bajeslovno bitje, ki straši kroparske otroke: »An berá:č, k je biu fè:st zmá:tran pa mò:kqar, se í par fuží:n g'rou, pó: í pa zaspá:u, je pa nò:tar pà:du pa zgó:ru. Pó: í pa samó: še škò:rənca 'uən na stoplé:nmo želé:zə rakplá:uála. 'No, in tà: škò:rənca pa 'zej uotró:ke straší:, če ní:so pret t'mo do'ma. Mé:ne so 'tut še s Škò:rənco straší:l.«

– poimenovanje po značilni hrani in pijači, o kateri je poimenovani veliko govoril, bil od nje odvisen ali bil kako drugače zaznamovan z njo:

Čokolešnik = Čokolé:šnik -a m < poimenovani je dobil ime po pogosti hrani na svojem jedilniku

Ješprenček = Ješprè:nčək -čka m < poimenovani je dobil ime po pogosti hrani na svojem jedilniku

Merlotek = Ma:rlò:tək -tka m < poimenovani je rad pil, posebno vino vrste merlot

Žontovec = *Žò:ntovc -a* m < poimenovani je dobil ime po pogosti hrani na svojem jedilniku; *žò:nta* 'redka, tekoča jed iz vode ali mleka, moke in dodatkov' in 'jed iz praženih, kuhanih jeter'

– izrojtstnoimenski vzdevki:

– vzdevek je nastal iz rojstnega imena poimenovanega (a ne gre le za običajne ljubkovalne, skrajšane ipd. oblike rojstnih imen, ampak za enkratno, neponovljivo poimenovanje enega posameznika – torej za njegov vzdevek):

Calik = *Cà:lik -a* m < rojstno ime poimenovanega je Cveto, zato so ga klicali tudi Cvetača ali karfijola, Calik je okrajšava / kratica, nastala s sklapanjem začetnic obeh samostalnikov omenjene besedne zveze in veznika med njima

Džek = *Žè:k -a* m < Jakob

Džoji = *Žò:zi -ja* m < Jože

Džurkel = *Žú:rkəl -na* m < Jure, oče je Neslovenec, Đuro

Fela = *Fè:la -a* m < Filip

Filči = *Fì:lči -ja* m < Filip

Foca = *Fó:ca -a* m < France

Ina = *Ĥ:na -a* m < Davorin (verjetno iz zadnjega zloga rojstnega imena)

Janček = *Jà:nčək -čka* m < Janez: »Z mó:žnarjəm je stré:loŷ za precè:sjo.«

Janezjanez = *Já:nezjá:nez -a* m < Janez; poimenovani hitro in nerazumljivo govori

Jokel = *Jó:kəl -na* m < Jakob

Jonček = *Jò:nčək -čka* m < Jona

Jozel = *Jó:zəl -na* m < Jože

Lilo = *Lì:lo -ta* m < Ciril (verjetno iz zadnjega zloga rojstnega imena v otroškem govoru)

Maži = *Mà:ži -ja* m < Tomaž

Nata = *Nà:ta -a* m < Fortunat (veliko mikrotoponimov je nastalo iz tega osebnega lastnega imena)⁵

Rajc = *Rà:jc -a* m < Rajko

Rejc = *Rè:jc -a* m < Rajko

Stanči = *Stà:nči -ja* m < Stanko

Stenč = *Stè:nč -a* m < Stanko

Šemel = *Šé:məl -na* m < Simon

Tomel = *Tó:məl -na* m < Tomislav

Tomko = *Tò:mko -ta* m < Tomaž, lastnik podjetja Tomco

Tonca = *Tò:nca -e* m < Toni

Vane = *Và:ne -ta* m < Janez (partizansko ime)

Vanček = *Và:nčək -čka* m < Janez (partizansko ime)

Žane = *Žà:ne -ta* m < Janez; poimenovani je bil nekaj časa službeno oz. študijsko v Franciji

– vzdevek je nastal iz rojstnega imena enega od sorodnikov (navadno enega od staršev ali zakonca):

Danijelovka = *Dá:njelovka -e* ž < mož poimenovane je *Dá:njel*

⁵ J. Škofic, Mikrotoponimi v Kropi in bližnji okolici, Jezikoslovni zapiski IV, Ljubljana (1998), str. 47–71.

Janeza = *Já:neza -a* m < oče poimenovanega je Janez, rojstno ime poimenovanega je Jože, s hišnim imenom tudi *Já:nezou Jô:ža*

Jernejc = *Jernê:jc -a* m < oče poimenovanega je Jernej

Ladi = *Lá:di -ja* m < oče poimenovanega je Ladislav

Suzi = *Sù:zi -ja* m < oče poimenovanega je *Suzà:nøn Jô:ža*, babica *Suzà:na*

– izpriimkovni vzdevki:

Berti = *Bð:rti -ja* m < Bertoncelj

Buja = *Bú:ja -a* m < Potrebuješ

Kusel = *Kú:sæl -na* m < Koselj

Nardeli = *Nardê:li -ja* m < Nardin

Rampel = *Rá:mpæl -na* m < Rampre

Smrekarček = *Smrê:karčæk -čka* m < Smrekar

– poimenovanje po rojstnem imenu ali priimku vzornika ali znamenite osebnosti (filmskega ipd. junaka, športnika):

Cirman = *Cí:rman -a* m < poimenovani ima vzdevek po odbojkarju, ki mu je podoben

Gargamel = *Gá:rgamel -a* m < poimenovani ima vzdevek po junaku risanega filma in stripov

Mitič = *Mi:tič -a* m < poimenovani ima vzdevek po jugoslovanskem nogometašu, ki ga je velikokrat omenjal

(Stari) Zorba = (*ta Stá:r*) *Zô:rba (ta Stá:rga) Zô:rba* m < poimenovani ima vzdevek po filmskem junaku (telesna in značajska podobnost)

Stipe = *Sti:pe -ta* m < poimenovani ima vzdevek po alpinistu Stipetu Božiču; posebnost poimenovanega je, da se vsega loti, a težko dobro izpelje

– izhišnoimenski vzdevki:

Angelček = *Á:ngælčæk -čka* m < hišno ime *paq Á:ngelø*

Čopca = *Čô:pca -e* m < hišno ime *paq Čô:pkø*

Skalica = *Ská:lca -e* m < hišno ime *Na Ská:lc*

– delno podedovani vzdevki:

Jajtek = *Já:jtæk -tka* m < Jajtov sin

Majkež = *Má:jkež -a* m < materin vzdevek je bil *Mà:jka* (→ Majkin Andrej)

Majkin Andrej = *Mâ:jkøn Andrê:j Má:jkønga Andrê:ja* m < materin vzdevek je bil *Mà:jka* (→ Majkež)

(Mladi) Zorba = (*ta M'låd*) *Zô:rba (ta Mlá:dga) Zô:rba* m < mlajši brat starejšega *Zô:rba*

– vzdevki, ki so nastali ob kakem dogodku, v katerega je bil vpleten poimenovani:

Jegar = *Jé:gar Jé:gra* m < poimenovani, umetni kovač, je dobil vzdevek po značilnem žeblju – planinčarju, ker je nekoč stopil nanj

Kamikaza = *Kamiká:za -e* m < poimenovani je dobil vzdevek, ko je legel pred vhod v tovarno, da niso mogli odpeljati strojev iz nje, ko je ta šla v stečaj

Pišek / Pišo = Pí:šək -ška / Pí:šo -ta m < poimenovani je dobil vzdevek, »zatò: k je biy mè:ixən, je pa má:m pšá:nce uzè:y, je pa ré:ku: »Pí:šo y uò:do lú:ču tò:uk!« 'piščanca v vodo vrge / zalučal in stolkel / ubil'

– vzdevki, ki so nastali zaradi govorčevih pogosto rabljenih besed ali njegovega načina govorjenja:

Cura = Cù:ra -e m < poimenovani je tako klical dekleta iz počitniškega naselja RK Osijek Za Dolgo njivo, pa tudi sicer naj bi bila to njegova pogosto rabljena beseda

Jekoš = Jè:koš -a m < poimenovani je pogosto uporabljal ta klic: »K je kò:šarko òg'roù, je pa dà:y 'koš, je pa zaù'poù: »Jè:, 'koš!«

Kapljica = Ká:pəca -e m < poimenovani je dobil ime, ker je vedno, ko so mu ponudili žganje, rekel: »Samò: ano ká:pəco.«

Luki = Lù:ki -ja m < poimenovani pogosto rabi angleško besedo »look« 'poglej'

Medved = Mé:dvəd Medvè:da m < poimenovani je sokrajane strašil z medvedom, da bi si ne upali hoditi po borovnici

Patipoli = Patipò:li -i ž < poimenovana je pogosto kot mašilo uporabljala to besedno zvezo 'pa ti potlej'

Pumpa = Pù:mpa -e m < poimenovani je pogosto govoril: »Nobè:na pù:mpa tò:k na pù:mpa, kukar ná:ša pù:mpa pù:mpa.«

Siko = Sì:ko Sè:kota m < poimenovani je to besedo v pomenu 'sanko' uporabljal v svojem otroškem govoru

Tarklet = Tarklèt -a m < poimenovani je tako klel

Zekzek = Zək'zək -a m < poimenovani je ta vzdevek dobil zaradi svojega hitrega in nerazločnega govorjenja

Motivacije nastanka mnogih vzdevkov, tako starih kot celo najmlajših, večinoma ni mogoče ugotoviti in je o njej mogoče le ugibati. Najstarejši Kroparji se še spominjajo nekaterih ljudi in njihovih vzdevkov – pozabili pa so njihova rojstna imena in celo priimke. Taka so npr. imena:

Črnula = Čərnú:la -e ž < »Čərnú:la je bla od Gló:ncoye Li:ske má:t.«

Čuta = Čú:ta -e ž < »Čú:ta i pa y'se zaprá:yla pa predá:la, xí:šo pa bò:šte pa y'se. So pa š'lo y'sə, cè:la da:rží:na, pa y'se y Celò:yco zaprá:ylə za dopù:st.«

Ijatata = Īja'tata -a m < »Ī:jd tata je biy zmè:den, má:l nau:mən, bè:lu j u fá:ba:rk.«

Irga = Īrga -a m < »Ī:rga i biy ĩ:čar. Prá:ujjo, da se mo i xodí:č parká:zoù na brì:tof pot krí:žqm. Pó: se i pa na Ūreté:n ustrè:lu.«

Kokrov Andrejec = Kò:krou Andrè:c Kò:krouga Andrè:ca m < »Já:me sta kopá:la z brá:tqm na brì:tof.«

Mekel = Mé:kəl -na m < »Mé:kəl je má:čke jé:du, pa cá:rkne pú:te. Je ž'uoù u Špità:l. 'Kər jəm je gdò: dà:y, so pa imé:l.«

Prata = Prá:ta -e ž < »Je m'ne má:ma poslá:la, k səm bla uot'rok, je ré:kla: »Pej'də x Prá:t, da bə dá:la mal sú:xəx xrù:šk, kú:xanəx.« Z an'mo lonč'kəm səm š'la. Pó: səm pa 'jes gó:k pa:rš'la u tí:sto xí:šo, pa ní:səm yè:dla, ké: 'je. Səm jo pa poklicá:la »Prá:ta:!'« 'Nəč se ní: yglasí:la. Čez an cà:jt se pa uotpré:jo urá:ta, je pa ré:kla: »Jes ní:səm nobè:na prá:ta!« 'Jes səm se pa zbá:la, səm pa uš'la bres xrù:šk. Tá:kale ré:yšna i bla. Gù:na i pa xodí:la po kmè:təx, pa nabirà:la xrù:ške, pa jəx je suš'la pa skú:xala. Jəx pa ní: mò:gla pojé:st, samò: uò'do i popá:la. Pó: smo pa mì:xodí:l po xrù:ške.«

Putapaja = Pú:tapá:ja -a m < »Pú:tapá:ja se 'še spò:unəm.«

Šile = Ší:lc -a m < »Ší:lc j i'mou 'ueč žená:'. Pó: j pa 'še a'no uó:tu ímé:t. Je pa u brá:ta Nà:ceta, da j tí:st 'šou pred loutá:r, da se j poró:ču z nò:, 'mou jo j pa Ší:lc. Pó: j pa s'tgr rà:tou, je pa 'šou u Lublá:no, da mo j škof nogè: u'mou na vè:lk četa:r'tak. Se j biu fè:st čló:uk da:rgà:č.«

Takata = Tà:kata -e m < »Tà:kato səm poz'noy, je biu Jù:rčkoue žlà:xte.«

Tora = Tò:ra -e ž < »Tò:ra j bla ot Plé:šouga Já:neza ana tē:ta.«

Kroparski vzdevki so zagotovo zelo zanimivo gradivo tako za jezikoslovna kot tudi za etnološka in druga raziskovanja, saj nosijo v sebi bogastvo narečnih glasoslovnih in skladijskih (besedotvornih) značilnosti, odražajo pa tudi duhovitost, neprizanesljivost in pronicljivost ljudi, ki že stoletja žive in delajo skupaj, odvisni drug od drugega in od okolja, ki sooblikuje njihovo življenje.

Uporabljena literatura in viri:

Jože Bertonec, 1973: Kroparske zgodbe. – Kropa: samozaložba, 1973.

Janez Keber, 1988: Leksikon imen. – Celje: Mohorjeva družba, 1988.

Zmago Šmitek, 1972: Otroške igre v stari Kropi. – Glasnik slovenskega etnografskega društva, XIII, Ljubljana, 1972, št. 2, str. 10.

Jožica Škofic, 1996: Onemitev in oslabitev samoglasnikov v kroparskem govoru. – Slavistična revija 44, Ljubljana, 1996, št. 4, str. 471–479.

Jožica Škofic, 1997: Hišna imena v Kropi. – Prispevek na simpoziju Slovenska lastnoimenskost, Pišce, 1999, v tisku.

Jožica Škofic, 1997: Fonološki opis govora Kroepe. – Jezikoslovni zapiski III, Ljubljana: ZRC SAZU, 1997, str. 175–189.

Jožica Škofic, 1998: Mikrotoponimi v Kropi in bližnji okolici. – Jezikoslovni zapiski IV, Ljubljana: ZRC SAZU, 1998, str. 47–71.

Jožica Škofic, 1999: Nekatere glasoslovne značilnosti govora Kroepe na Gorenjskem. – Logarjev zbornik, Maribor: Zora, 1999, str. 99–108.

Summary

Nicknames from Kropa

The nicknames dealt with in the article present a selection of nicknames collected among the informants of both sexes in Kropa, Gorenjsko. They reveal different motifs for their origin as well as prominent phonetic and syntactical characteristics of the Kropa dialect. While one-word nicknames are mostly derivatives (only seldom compounds or conversions), those consisting of two words are mostly compounds of adjectival modifiers and noun headwords (and may also contain the definite article »ta«).

Nicknames originated in a number of different ways. Most of them describe one's physical or psychic characteristics (character, habits, dependence upon food or liquor, unusual manner of speaking), one's profession or unusual possession. Some derived from names or surnames, some represent a memory of an event the bearer of the nickname had been involved in. It is often impossible to ascertain the motif for the origin of a certain nickname, even though the people referred to by these nicknames still remain in the memory and in stories of the oldest residents of Kropa. This article wishes to preserve their memory.